

MATERIALIA

K pozdně halštatskému hrobu s dvoukolovým vozem z Kladrub, okr. Rokycany

Miloš Hlava

Nedávné vyhodnocení nálezů z hrobu s dvoukolovým vozem v Kladrubech u Rokycan pominulo archivní prameny, jež se k výzkumu z roku 1906 vztahují. Kromě korespondence jde o nevyužité náčrtky nálezové situace, jež doplňují dosavadní poznatky o poloze a vzájemných prostorových souvislostech artefaktů vložených do hrobu.

pozdní doba halštatská – Kladruby u Rokycan – hrob s dvoukolovým vozem – archivní prameny

A Late Hallstatt period grave with a chariot, from Kladruby in West Bohemia. A recent evaluation of finds from a grave containing a chariot in Kladruby near Rokycany disregarded archive sources related to the excavation in 1906. In addition to letters, this involves drawings of the find situation that supplement existing knowledge of the location, and the mutual spatial contexts of the artefacts deposited in the grave.

Late Hallstatt period – Kladruby u Rokycan – grave with chariot – archive sources

Úvod

Před třemi lety zveřejnil *Pavel Sankot* (2012) nálezy z pozdně halštatského hrobu s dvoukolovým vozem z Kladrub na Rokycansku, a to včetně znovuobjevených artefaktů, jež ležely několik desetiletí nepovšimnuty v tzv. halštatském depozitáři Národního muzea. Jejich typologicko-chronologické vyhodnocení, jakož i zasazení kladrubského hrobu do širšího kontextu hrobů pozdně halštatské a časně laténské elity lze v zásadě akceptovat. Stranou autorovy pozornosti ovšem zůstaly archivní prameny, které se k výzkumu v Kladrubech vztahují. Jelikož obsahují mj. dosud nevyužité náčrtky/nákresy celkové nálezové situace, jež byla doposud rekonstruována jen podle Píčova publikovaného slovního popisu (*Píč 1906–1908*; srov. *Drda – Rybová 1998*, 36–37, obr. na str. 37), považuji za vhodné je zveřejnit. V širších badatelských souvislostech je poměrně paradoxní, že inkriminované archiválie jsou uloženy jednak v Archivu Národního muzea (korespondence, notes Josefa Ladislava Píče), jednak v archivu Oddělení pravěku a antického starověku Národního muzea (zápisník Václava Landy).¹

Hrob z Kladrub ve světle archivních pramenů

Archivní prameny spolu s Píčovým popisem okolností výzkumu (*Píč 1906–1908*) dovolují vcelku bezpečnou (byť pouze hrubou) rekonstrukci sledu událostí, jež se kolem kladrubského hrobu odehrály. Zároveň umožňují nahlédnout do zákulisí Píčových (a Landových) terénních akcí, neboť výzkum v Kladrubech představuje podle mého soudu jednu z typických ukázek jejich postupu. Nesporně důležitou úlohu sehráli poučení „informátoři“ z řad místního obyvatelstva, bez nichž by se Píč s Landou jen stěží o narušené mohyle dozvěděli.

Na jaře 1906 se středoškolský profesor Sládek doslechl o rozebírání mohyly v poloze Na Mlýnovce u Kladrub, vlevo od silnice vedoucí k Řešohlavům. Uvědomil o tom Josefa Hlávku, mj. tvůrce České akademie císaře Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění, předsedu Archeologického

¹ Použité zkratky: Archiv NM – Archiv Národního muzea; archiv OPAS NM – archiv Oddělení pravěku a antického starověku Národního muzea; fond RNM – fond Registratura Národního muzea; inv. č. – inventární číslo.

Item	Amount (SK)
10906 Rešohlavy	
mohyla v Kladrub	
cestovné	SK 40
12/9 pohled	2
11 5 delů	2
12/9 cestovné	24
1 vaha	48
1 pohled	20
1 vaha	20
2 delů	2
1 delů a klobouk	250
zaházet	400
beob.	565
učetováno 14/9 1906	70

Obr. 1. Přehled výdajů za výzkum v Kladrubech v září 1906 (Landův zápisník IV, str. 565; archiv OPAS NM).

Abb. 1. Übersicht der Ausgaben für die Grabung in Kladruba im September 1906 (Landas Notizbuch IV, S. 565; Archiv OPAS des Nationalmuseums in Prag).

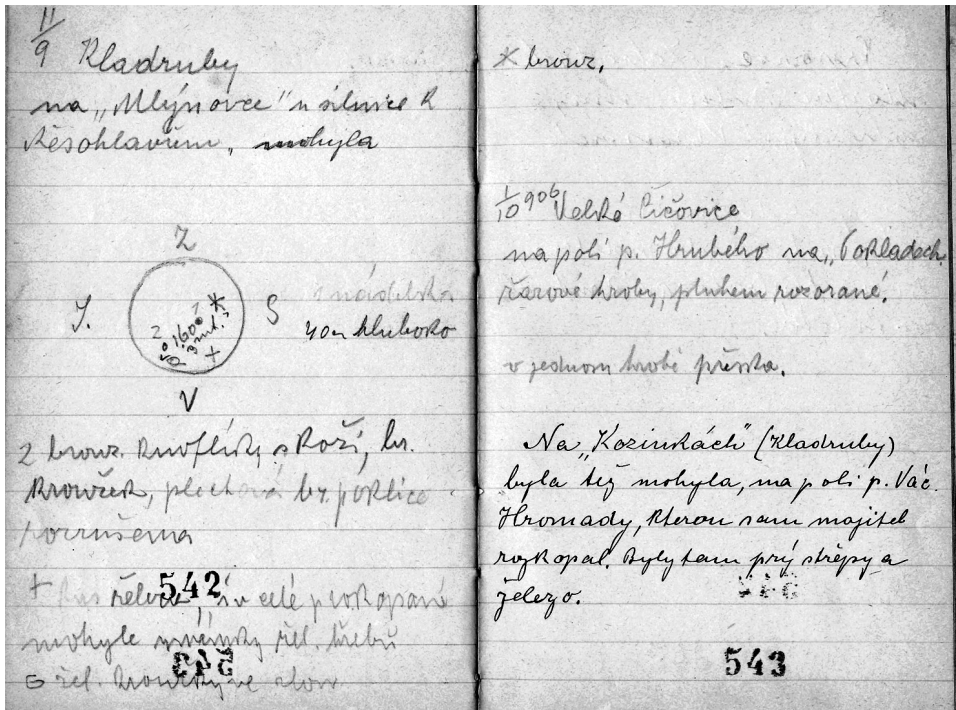
sboru Musea království Českého (dnešního Národního muzea) a přítele Josefa Ladislava Piče. Hlávka se zjevně záhy poté obrátil na prehistorické oddělení muzea. Jelikož ale Píč „byl právě na sjezdu archaeol. v Monaku², vypravil se na místo laborant musejní Landa a když nalezl pole již oseté, smluvil prokopání mohyly na podzim, což mu s ochotou povoleno“ (Píč 1906–1908, 470). Píč po svém návratu z kongresu do události aktivně vstoupil. V reakci na jeho – bohužel nedochovaný – list adresoval totiž 17. srpna 1906 Antonín Strnad, řídící učitel v Rešohlavech, dopis Píčovi, v němž mu po zdvořilém oslovení sděloval: „Na Vašnostin dopis mohu sdělit, že na místě, kde mohyla se nalézá, jsou vysázeny brambory. Pole náleží obci a má je pronajmuté jeden domkář. Mohlo by se na tom poli kopati po vydobytí brambor. Potom bych si dovolil Vašnosti o tom podati zprávu, kdy by se mohlo kopati.“ (dopis A. Strnada J. L. Píčovi, 17. srpna 1906; Archiv NM, fond J. L. Píč, karton 11, inv. č. 862).

Učitel Strnad svůj slib zjevně splnil, a před polovinou září 1906 tudíž proběhl v Kladrubech terénní výzkum. Z přehledu výdajů v zápisníku Václava Landy (obr. 1)³ vyplývá, že Landa se do Kladrub vypravil 11. září 1906⁴, o den později provedl za účasti tří najatých dělníků výzkum mohyly a následujícího dne nechal výkop zaházet. Vlastní výzkum tudíž trval nanejvýš něco přes jeden den. Píč podle vlastních slov přijel „na místo nálezu, když mohyla byla již odkryta“ (Píč 1906–1908, 470), tj. zřejmě v průběhu 12. září 1906, popř. o den později ráno. Zajímavé ovšem je, že obecní předsta-

² Šlo o třináctý Mezinárodní kongres antropologie a prehistorické archeologie.

³ Součet výdajů zaznamenaných Landou činí 43,98 korun (obr. 1), v přehledu přírůstků prehistorické sbírky za rok 1906 je uvedena nepatrně odlišná suma 43,88 korun, doplněná o dalších 7,60 korun (Sbírka praehistorická 1906, bez data; Archiv NM, fond RNM, karton 68, inv. č. 2260).

⁴ P. Sankot (2012, 695) uvádí chybný rok výzkumu 1907, patrně v závislosti na Píčově formulaci „na jaře minulého roku“ (Píč 1906–1908, 470). Píčův článek o kladrubském hrobu vyšel ovšem v roce 1907. Správné datování výzkumu do roku 1906 viz např. Chytráček 1988, 52.

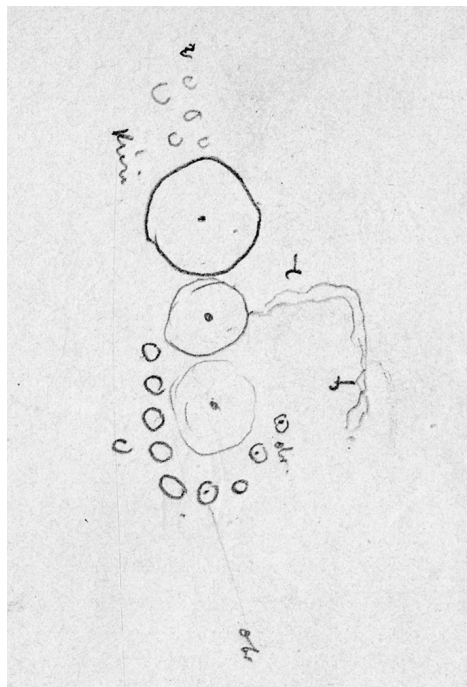
Obr. 2. Náčrt nálezové situace s poznámkami k výzkumu v Kladrubech v září 1906 (vlevo) a záznam o mohyle v poloze Na Kozinkách (vpravo): Landův zápisník IV, str. 542–543; archiv OPAS NM.

Abb. 2. Skizze des Befundes mit Anmerkungen zur Grabung in Kladruby im September 1906 (links) und Eintragung zum Grabhügel in der Flur Na Kozinkách (rechts): Landas Notizbuch IV, S. 542–543; Archiv OPAS des Nationalmuseums in Prag.

venstvo v Kladrubech v čele se starostou Antonínem Ehem výzkum na svém pozemku povolilo teprve 12. září 1906: „Obecní představenstvo dovoluje tímto slavné kommissi musea pražského bez náhrady otevřítí mohyly na poli čís. parcelní 590 pronajatém p. Janu Šotovi.“ (dopis obecního představenstva v Kladrubech správnímu výboru Musea království Českého, 12. září 1906; Archiv NM, fond RNM, karton 65, inv. č. 1636).

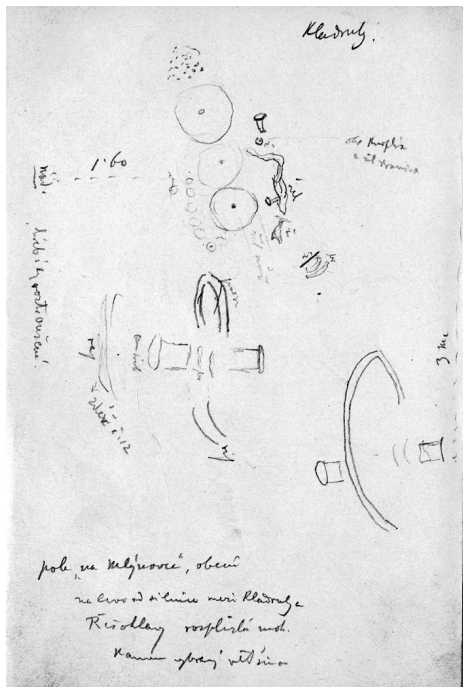
Oproti jiným terénním akcím, jež Landa s Pičem prováděli, je poměrně pozoruhodné, že v případě kladrubského hrobu existují náčrtů nálezové situace od Landy (obr. 2) i od Piče (obr. 3, 4). Jsou sice značně schematické, ovšem v kombinaci s Pičovým publikovaným popisem umožňují vytvořit si poměrně jasnou představu o rozložení a vzájemných prostorových souvislostech jednotlivých artefaktů. Pičovy náčrty mají rozhodně větší vypovídací hodnotu než Landův náčrt s vysvětlivkami. Ten je ovšem rovněž důležitý, neboť ukazuje, že (1) dvoukolový vůz byl umístěn v východního okraje mohyly, (2) keramická nádoba byla uložena zhruba ve středu mohyly (srov. Drda – Rybová 1998, obr. na str. 37 s poněkud odlišnou polohou). První z obou Pičových náčrtů zachycuje pouze uspořádání bronzových ozdob na koženém postroji koně a železná udidla (obr. 3), zatímco druhý náčrt zobrazuje celkovou nálezovou situaci (obr. 4). Z poznámky „z děř č. 12“ přitom vyplývá, že právě tento náčrt Pičovi posloužil jako podklad pro publikovaný popis polohy předmětů (srov. Pič 1906–1908, tab. XXVII: 12). Kresba a popis se totiž dokonale shodují.

Nálezy získané v Kladrubech byly záhy po výzkumu převezeny do Musea království Českého (Mourek 1907, 23) a zde byly ještě v roce 1906 zapsány do sbírkové evidence prehistorického oddělení.

Obr. 3. Nákres náleзовé situace bronzových součástí koženého koňského postroje a udidel v hrobě v Kladrubech (Pičův notes; Archiv NM, fond J. L. Pič, karton 1, inv. č. 30/17).

Abb. 3. Skizze des Befundes der Bronzebestandteile vom Pferdegeschirr und den Trenszen im Grab von Kladruba (Pičs Heft; Archiv des Nationalmuseums in Prag, Fond J. L. Pič, Karton 1, Inv.-Nr. 30/17).

Obr. 4. Nákres náleзовé situace hrobu z Kladrub (Pičův notes; Archiv NM, fond J. L. Pič, karton 1, inv. č. 30/17).

Abb. 4. Skizze des Befundes des Grabs von Kladruba (Pičs Heft; Archiv des Nationalmuseums in Prag, Fond J. L. Pič, Karton 1, Inv.-Nr. 30/17).

V souladu s tehdejší praxí byla ovšem od souboru kovových předmětů oddělena keramická nádoba (Pič 1906–1908, obr. 1). Kovové předměty byly tudíž zapsány do tzv. inventáře bronzů, naopak keramická nádoba byla zanesena do tzv. inventáře nádob, založeného shodou okolností právě v roce 1906. Kostěný zdobený terč (Pič 1906–1908, obr. 2) se zato v žádné z evidenčních řad neobjevuje (srov. Sankot 2012, 716) a jeho osud je neznámý.

Přehled záznamů o nálezích z Kladrub v tzv. inventářích bronzů a nádob:

- (1) „pás ze 3 velkých ozdob. puklí, 26 menších na kůži, záponky a 4 přívěsků“ (záznam Pič-B 7066).
- (2) „kování kola br. zděří s ráfem“ (záznam Pič-B 7067).
- (3) „zlomky br. plechu z kování kola vozu“ (záznam Pič-B 7068).
- (4) „br. kulatý ozdobný plech s kuličkou br. na středu“ (záznam Pič-B 7069).
- (5) „3 kusy žel. uzdy“ (záznam Pič-B 7070).
- (6) „2 kusy žel. nože“ (záznam Pič-B 7071).
- (7) „žel. zděř z vozu“ (záznam Pič-B 7072).
- (8) „postranice uzdy“ (záznam Pič-B 7073).
- (9) „2 žel. hřebý“ (záznam Pič-B 7074).
- (10) „nád. baň. teč. orn. uško ulomené“ (záznam Pič-N 3833).

Teprve někdy v průběhu 60. let 20. století byla část souboru evidována ve standardní řadě inventárních čísel, vytvořené v roce 1913 Albínem Stockým záhy po jeho příchodu do prehistorického oddělení muzea. Některé artefakty sice nelze přesně přiřadit k záznamům v původních inventářích z Píčovy éry, přesto je jasné, že katalogizaci tehdy unikly dvě položky z tzv. inventáře bronzů – „*pás ze 3 velkých ozdob. puklí, 26 menších na kůži, záponky a 4 přívěšků*“ a „*postranice uzdy*“. Předměty nalezené Pavlem Sankotem v depozitáři Národního muzea (*Sankot 2012*, 695–696, Abb. 1: 2–4, 11–14; 2; 3: 1–8; 6: 2) zjevně tvořily první položku. Zato „*postranice uzdy*“ je doposud neznámá. Petr Drda a Alena Rybová (1998, 37) při pokusu o rekonstrukci nálezové situace v kladrubské mohyle uvedli, že železná udidla, jež byla v hrobě dochována, měla postranice z kosti či dřeva. Nepochybně vycházeli z (tehdy) dochovaných nálezů a publikovaných informací, ovšem záznamy v tzv. Píčově inventáři bronzů, do něhož byly artefakty zapsány nejspíše na konci roku 1906, podle mého soudu prokazují, že minimálně jedna z postranic udidel byla takřka s jistotou kovová.

Tečku za terénním výzkumem v Kladrubech znamenaly dva děkované dopisy, zasláné již 20. září 1906 (!) správním výborem Musea království Českého Antonínu Strnadovi („*že ráčil jste, Velectěný Pane, Svým laskavým prostřednictvím způsobit, že obecní zastupitelstvo v Kladrubech udělilo svolení, aby ve prospěch Musea království Českého mohla býti prozkoumána mohyla na pozemku obci kladrubské náležejícím*“; koncept dopisu správního výboru Musea království Českého A. Strnadovi, 20. září 1906; Archiv NM, fond RNM, karton 65, inv. č. 1665) a obecnímu představenstvu v Kladrubech („*ráčilo laskavě udělit svolení, aby ve prospěch Musea království Českého mohla býti prozkoumána mohyla na pozemku obci kladrubské náležejícím*“; koncept dopisu správního výboru Musea království Českého obecnímu představenstvu v Kladrubech, 20. září 1906; Archiv NM, fond RNM, karton 65, inv. č. 1664). Nebyl to ovšem zřejmě definitivní konec tamějších Landových (a Píčových?) aktivit. V Landově zápisníku se totiž nachází záznam z 19. října 1906 o další mohyle u Kladrub, tentokrát na poli Václava Hromady v poloze Na Kozinkách (Landův zápisník IV, str. 548; archiv OPAS NM); snad tedy Landa v tento den opět zavítal do Kladrub. Údaje o této mohyle později přepsal k poznámkám z výzkumu v září 1906 (*obr. 2*).

Závěr

Hrobům s dvoukolovým vozem společenské elity pozdní doby halštatské a časně laténské v Čechách byla věnována značná pozornost (např. *Soudská 1976*; *Chytráček 1988*, 50–58, fig. 16: 2–4, 6–8, 10–12; 2000, 365–370, fig. 5: 1–8; *Venclová ed. 2008*, obr. 78: 22–26, 28–31). S výjimkou hrobu z Rovné, prozkoumaného v letech 2012–2013 (*Chytráček et al. 2015*), a hrobu z Manětína-Hrádku, objeveného v roce 1972 (*Soudská 1976*, 625–634, obr. 1–4), pocházejí ostatní nálezy již z 19., popř. z počátku 20. století. Kladrubský hrob je z hlediska data svého objevu třetím nejmladším hrobem této kategorie v Čechách. Badatelská pozornost se ovšem i v těchto případech zpravidla koncentruje pouze na nálezy, jež jsou (zčásti) dochovány v muzejních sbírkách. U tzv. starých muzejních fondů je ale při rekonstrukci nálezových okolností a složení souborů nezbytnou podmínkou úspěchu využití dobových archivních pramenů (viz *Sklenář 2010*), bez nichž není konečný výsledek plnohodnotný. Platí to také o hrobu z Kladrub, a u nálezů z tzv. staré sbírky Národního muzea to rozhodně není první případ (srov. *Hlava 2013*).

Literatura

- Drda, P. – Rybová, A. 1998: Keltové a Čechy. Praha: Academia.
- Hlava, M. 2013: K výzkumům Josefa Ladislava Píče na mohylových pohřebištích doby bronzové a halštatské v jižních Čechách. *Archeologické výzkumy v jižních Čechách* 26, 305–325.
- Chytráček, M. 1988: Le char laténien à deux roues en Bohême. *Études celtiques* XXV, 15–58.
- 2000: Élite burials in Bohemia from the 6th–5th century B.C. and the beginnings of a new art-style. In: *Fastes des Celtes entre Champagne et Bourgogne aux VIIe–IIIe siècles avant notre ère. Actes du colloque de l'A.F.E.A.F tenu à Troyes en 1995. Mémoires de la Société Archéologique Champenoise n° 15 – Supplément au bulletin n° 4, 1999*, Reims: Société Archéologique Champenoise, 359–377.

- Chytráček, M. – Chvojka, O. – Egg, M. – John, J. – Kyselý, R. – Michálek, J. – Ritter, S. – Stránská, P. 2015: Zu einem Fürstengrab aus der Späthallstattzeit mit zweirädrigem Wagen und Bronzegefäßen bei Rovná (okr. Strakonice) in Südböhmen. Ein Vorbericht. *Archäologisches Korrespondenzblatt* 45, 71–89.
- Mourek, E. 1907: Zpráva o Museu království Českého za rok 1906. In: Zpráva o Museu království Českého za rok 1906, Praha: Museum království Českého, 3–65.
- Piř, J. L. 1906–1908: Mohyla u Kladrub. *Památky archaeologické a místopisné* 22, 470–473.
- Sankot, P. 2012: Bemerkungen zur Wiederauffindung des späthallstattzeitlichen Wagengrabs von Kladruby, Bezirk Rokycany, Westböhmen. *Archeologické rozhledy* 64, 695–722.
- Sklenář, K. 2010: Nález plánu „knížecího hrobu“ u Hořoviček roku 1863. *Archeologie ve středních Čechách* 14, 715–722.
- Soudská, E. 1976: Hrob 196 z Manětína-Hrádku a další hroby s dvoukolovými vozy v Čechách. *Archeologické rozhledy* 28, 625–654.
- Venclová, N. ed. 2008: *Archeologie pravěkých Čech 6. Doba halštatská*. Praha: Archeologický ústav AV ČR.

Weitere Bemerkungen zum späthallstattzeitlichen Grab mit zweirädrigem Wagen in Kladruby (Bez. Rokycany)

Vor drei Jahren veröffentlichte Pavel Sankot in *Archeologické rozhledy* die Funde aus einem hallstattzeitlichen Grab mit zweirädrigem Wagen in Kladruby, Flur Na Mlýnovce, und zwar einschließlich jener Artefakte, die jahrzehntelang unbemerkt im sog. Hallstatt-Depot des Nationalmuseums gelegen waren (Sankot 2012). Die von ihm vorgenommene typologisch-chronologische Auswertung sowie die Eingliederung des Grabes von Kladruby in den breiteren Zusammenhang der hallstatt- und frühlatènezeitlichen Elite ist grundsätzlich akzeptierbar. Unberücksichtigt blieben jedoch die zugehörigen Archivquellen: die im Nationalmuseum erhaltene Korrespondenz sowie die Eintragungen in den Grabungstagebüchern von Václav Landa (Abb. 1, 2) und Josef Ladislav Piř (Abb. 3, 4). Diese enthalten Landas Abrechnung der Grabung (Abb. 1), Zeichnungen des Befundes (Abb. 2–4) sowie Eintragungen zu einem weiteren Hügelgrab in Kladruby, Flur Na Kozince (Abb. 2).

Deutsch von *Tomáš Mařík*, English by *David J. Gaul*